

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Спірина Олега Михайловича
на дисертаційну роботу **Токарської Олеси Анатоліївни**
**«Розвиток професійної компетентності вчителя інформатики основної
школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій»**,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Реформування та модернізація освітньої галузі зумовлює виникнення нових соціальних запитів сучасного інформаційного суспільства щодо підготовки вчителів нового формату, здатних до інновацій та креативності, до викликів, пов'язаних із організацією дистанційного навчання у період пандемії Covid-19, а також готових до навчання впродовж життя. Водночас, у нашій системі освіти існує проблема професійного та емоційного вигорання педагогів, обумовлена багатьма соціальними та економічними чинниками. Одним із шляхів вирішення окресленого питання є розробка та впровадження ефективних технологій, методичних систем і моделей розвитку професійної компетентності педагогічної спільноти засобами ІКТ.

Удосконалення системи підвищення професійної компетентності вчителів інформатики, а також доведення її до рівня міжнародних стандартів ставить нові вимоги до педагогічної науки та практики професійної діяльності. Поряд з цим, у педагогічній теорії і практиці недостатньо приділяється увага обґрунтуванню та розробці методик розвитку професійної компетентності вчителя основної школи, зокрема вчителя інформатики, сучасними засобами ІКТ. Тому актуальність дисертаційного дослідження Токарської О.А. не викликає сумніву і вказує на його своєчасність.

Актуальність дисертації зумовлена необхідністю подолання низки визначених у роботі суперечностей між: динамічним використанням ІКТ в освіті та традиційними підходами до професійної підготовки вчителів інформатики основної школи; необхідністю впровадження сучасних

інформаційно-комунікаційних технологій та наявними умовами і ресурсним забезпеченням цього процесу в професійній підготовці вчителів інформатики основної школи; доцільністю застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-педагогічній діяльності вчителів інформатики основної школи та недостатньою готовністю педагогів до їх використання для розвитку професійної компетентності; необхідністю наукового пошуку у визначеному напрямі й недостатністю комплексного розгляду проблеми розвитку професійної компетентності учителів інформатики основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що автором вперше теоретично обґрунтовано та розроблено модель розвитку професійної компетентності вчителів інформатики основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Удосконалено зміст, форми й методи розвитку професійної компетентності вчителів інформатики основної школи в частині, що стосується використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо сутності поняття «професійна компетентність», його розвитку засобами інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності вчителів інформатики основної школи.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що: розроблено поетапну методику реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителів інформатики основної школи засобами ІКТ; розроблено авторський навчально-методичний посібник і здійснена практична реалізація програми дистанційного навчального курсу «Розвиток професійної компетентності вчителя інформатики в умовах неперервної освіти», що може бути використаний у процесі вдосконалення освітніх програм, навчальних планів і робочих програм професійної підготовки вчителів інформатики основної школи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Щодо ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, то варто зазначити, що автор коректно формулює науковий апарат дослідження та низку суперечностей у процесі розвитку професійної компетентності вчителя інформатики основної школи засобами ІКТ. Поряд із цим на належному рівні проведена експериментальна частина роботи, що здійснювалася у чотирьох закладах вищої та сімох закладах середньої освіти різних регіонів України, дані якої узгоджуються з одержаними авторкою теоретичними результатами та не суперечать наявним науковим відомостям. Наукові положення, висновки і рекомендації відповідають вимогам до такого виду досліджень. Ознайомлення зі змістом дисертації та основними публікаціями дозволяє визнати, що поставлені у дослідженні завдання виконані, а мету досягнуто. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, сформульовані об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження. Звертає на себе увагу логічно виправдана структура та послідовність викладу змісту роботи, яка повністю відповідає меті та завданням проведеного дослідження. Поняття, які у дослідженні відіграють провідну роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторськими поглядами.

У першому розділі проаналізовано проблему дослідження з точки зору педагогічної теорії та практики, охарактеризовано теоретичні засади розвитку професійної компетентності вчителя інформатики основної школи, проведено аналіз базових понять дослідження, належну увагу приділено характеристиці світових тенденцій та зарубіжному досвіду використання інформаційно-

комунікаційних технологій як засобу розвитку професійної компетентності вчителя.

Дисертантка, керуючись нормативними документами, результатами емпіричних пошуків, професійним стандартом учителя закладу загальної середньої освіти України, визначила сутнісні характеристики поняття "професійна компетентність" і "розвиток професійної компетентності". Ці питання є основоположними у роботі, від їх постановки залежала хід і логіка усього подальшого дослідження.

У другому розділі охарактеризовано особливості професійної діяльності вчителя інформатики основної школи. Визначено структуру, критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності вчителя інформатики основної школи. Розроблено модель розвитку професійної компетентності учителів інформатики основної школи засобами ІКТ, що складається із взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих елементів.

Обґрунтовано, що запропонована модель розвитку професійної компетентності учителів інформатики основної школи є ефективним інструментарієм професійного зростання та самовдосконалення вчителів інформатики основної школи.

У третьому розділі висвітлено поетапну методіку реалізації авторської моделі розвитку професійної компетентності вчителя інформатики основної школи, етапи та організацію дослідно-експериментальної роботи, проаналізовано отримані результати та запропоновано рекомендації щодо розвитку професійної компетентності вчителя інформатики основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

З результатами проведеної дослідно-експериментальної роботи дисертанткою доведено ефективність запропонованої моделі розвитку професійної компетентності вчителя інформатики основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко

сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку здобувачка достатньо систематизувала. Бібліографічний опис у списку джерел зроблено з дотриманням сучасних усталених вимог.

Значення одержаних результатів для науки і практики полягає в тому, що дисертаційна робота О. А. Токарської містить нові наукові положення, а обґрунтовані результати в сукупності розв'язують актуальну наукову проблему. Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої та загальної середньої освіти України, що підтверджено довідками.

Не викликає сумнівів практичне значення одержаних результатів, вихідні положення авторських напрацювань, викладених на сторінках фахових видань і матеріалах наукових заходів різного рівня.

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої, фахової передвищої, професійної та загальної середньої освіти, зокрема під час підготовки здобувачів педагогічного спрямування галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 014.09 «Середня освіта (Інформатика)», 015.39 «Професійна освіта (Цифрові технології)», а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Отримані теоретичні та практичні результати дослідження мають загальнонаціональне значення, у сукупності розв'язуючи актуальну науково-прикладну проблему – розвиток професійної компетентності вчителя інформатики основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дослідження відображено в 18 публікаціях (14 одноосібні), з них 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні (Web of

Science), 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 навчально-методичний посібник, 12 статей у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Дискусійні положення та зауваження.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, варто зазначити ряд дискусійних положень до змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. Під час формулювання мети, завдань, практичного значення та у процесі виконання дослідження варто було б більш чітко визначитися щодо засобів інформаційно-комунікаційних технологій. Вони є сутнісною характеристикою моделі розвитку і тоді складають обов'язкову частину її назви, чи стосуються лише методики реалізації розробленої моделі розвитку та не включаються до назви такої моделі?

2. Під час опису наукової новизни дослідження варто було б вказати повну назву розробленої моделі та критеріїв, а також визначитись з тим, чи зміст, форми її методи розвитку професійної компетентності вчителів інформатики основної школи засобами ІКТ було удосконалено, чи як невід'ємні складники відповідної авторської моделі було розроблено вперше.

3. Варто було б розробити критерії та показники добору засобів ІКТ, що відображають специфіку професійного розвитку вчителя інформатики основної школи. Це дозволило б системно підійти до розв'язання цієї проблеми і розглянути поряд із запропонованими автором засобами ті, що відображають сучасні тенденції розвитку предметної галузі інформатики та методики її навчання – Інтернет речей, штучний інтелект, доповнена і віртуальна реальність, робототехніка, блокчейн технології, фізичні і віртуальні чат-боти, відкриті цифрові науково-освітні системи (електронні бібліотеки, електронні фахові та науково-методичні видання – наприклад, «Інформаційні технології і засоби навчання», «Інформаційні технології в освіті», «Комп'ютер у школі та сім'ї») тощо.

4. Варто уточнити мету експериментальної роботи (підрозділ 3.1) та загальні висновки в частині, що стосується підтвердження гіпотези дослідження. Адже формулювання гіпотези не наведено в тексті дисертації.

5. На жаль, вказані в методичній реалізації моделі розвитку професійної компетентності (підрозділ 3.2. дисертації) власні цифрові освітні ресурси – профіль на платформі «На Урок» та Youtube канал, не містять усіх описаних, за визначенням автора, необхідних і важливих компонентів для розвитку професійної компетентності вчителя інформатики, зокрема записів фрагментів уроків з інформатики, вебінарів, тренінгів і майстер-класів з інформатики.

6. Варто було б більше приділити уваги використанню методу експертного оцінювання. Зокрема під час проведення педагогічного експерименту доцільно не лише залучити експертів до оцінювання рівня професійної компетентності в учителів інформатики основної школи, а й додатково провести зовнішнє науково-педагогічне оцінювання запропонованих удосконалень процесу розвитку професійної компетентності за відповідними критеріями, що визначаються, наприклад, якістю педагогічної діяльності (проектувальний, конструктивний критерії тощо). Це дозволило б більш переконливо довести ефективність та практичну значущість авторських моделей та методики.

7. У тексті дисертації зустрічаються неузгоджені поняття, між якими не до кінця визначено відмінність, зокрема: формування «компетенцій» чи «компетентностей»: «критерії розвитку» чи «критерії формування» професійної компетентності учителів інформатики основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та не знижують її актуальності, новизни, теоретичної значущості й практичної цінності.

Загальний висновок.

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація «Розвиток професійної компетентності вчителя інформатики

основної школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею на актуальну тему. З огляду на новизну, важливість одержаних наукових результатів, їх обґрунтованість та вірогідність, а також практичну цінність положень і висновків, відповідність дисертаційної роботи вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року №167), її автор, Токарська Олеся Анатоліївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
проректор з наукової роботи та цифровізації
Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»

О.М. Спірін

03 вересня 2021 року